

VESZÉLYBEN A KŐRISEK

A kőrisek meghatározó szerepet töltenek be a magyar települések utcáin és parkjaiban, ezért állományuk ritkulása vagy pusztulása súlyos ökológiai, esztétikai és gazdasági veszteséget jelentene. A kőrisek faanyaga kemény, szívós és rugalmas, csontfehér, kiváló minősége miatt széles körben hasznosított alapanyag. Sportszerek, furnérok, rétegelt lemezek, hordók készítésére egyaránt alkalmas, emellett magas fűtőértéke miatt értékes tűzifa. Mindezek alapján a kőrisfajok megőrzése nemcsak természetvédelmi, hanem gazdasági érdek is. Közösen kell fellépni a kőrisrontó karcsúdíszbogár és a kockázatos fa csomagolóanyagok ellen.

Magyarországon három őshonos kőrisfaj fordul elő: a magas kőris (*Fraxinus excelsior*), a magyar kőris (*Fraxinus angustifolia* subsp. *pannonica*), valamint a virágos kőris (*Fraxinus ornus*). Közülük kiemelkedő jelentőségű a magyar kőris, amely a leggyorsabban növekvő őshonos erdei fafaj, és a városi környezethez is jól alkalmazkodik.

A LEGYENGÜLT ÁLLOMÁNYOK KITETTEBBEK

Az elmúlt évtizedekben a hazai kőrisállományokat több biotikus (kórokozók miatti) és környezeti stresszhatás érte. Az ezektől legyengült kőrisállományok hosszú távon veszélyeztetik az őshonos fajok fennmaradását, és növelik az idegenhonos, invazív károsítók megtelepedésének kockázatát.

A kórokozók közül különösen veszélyes a *Hymenoscyphus fraxineus* gombabetegség, amely hajtáselhalást, faszöveti elszíneződést és kéregelhalást idéz elő. A legfogékonyabb fajok a magas kőris és a magyar kőris.

A kórokozót hazánkban először 2008-ban észlelték az északnyugati térségben, majd a 2008–2009-ben végzett országos felderítések igazolták, hogy az egész országban elterjedt. A gombabetegség mind természetes erdőkben, mind ültetett áll-

lományokban jelen van, és különösen gyakori a fiatal, 2-10 éves erdőültetvényekben. Sajnos a kórokozó ellen bevezetett növényegészségügyi intézkedések európai szinten sem bizonyultak hatékonyak, mivel mára közel húsz európai országban van jelen.

A környezeti stressz és a *Hymenoscyphus fraxineus* kórokozó által legyengített kőrisek különösen fogékonyak a kőrisrontó karcsúdíszbogár (*Agrilus planipennis*) támadására. Számos vizsgálat igazolja, hogy a sokkhatás alatt álló fák fokozottan veszélyeztetettek. A leromlott állapotú vagy pusztuló kőrisek jelenléte

ezért nagy kockázati tényező, mivel a sérült lombkorona elfedheti az *Agrilus planipennis* kártételének korai tüneteit.

A kőrisrontó karcsúdíszbogár lárvái a fa szíjácsában és kambiumában rágott, jellegzetes S alakú járataikkal akadályozzák a tápanyagszállítást. A károsítás következtében a kéreg gyakran 5-10 centiméteres hasadékokkal repedezik, a korona felső része ritkulni és sárgulni kezd, az ágak elhalnak, a törzsön pedig kényszerhajtások jelennek meg. A fertőzés jellemzően a korona felső részében indul, és 2-4 éven belül a fa pusztulásához vezethet.

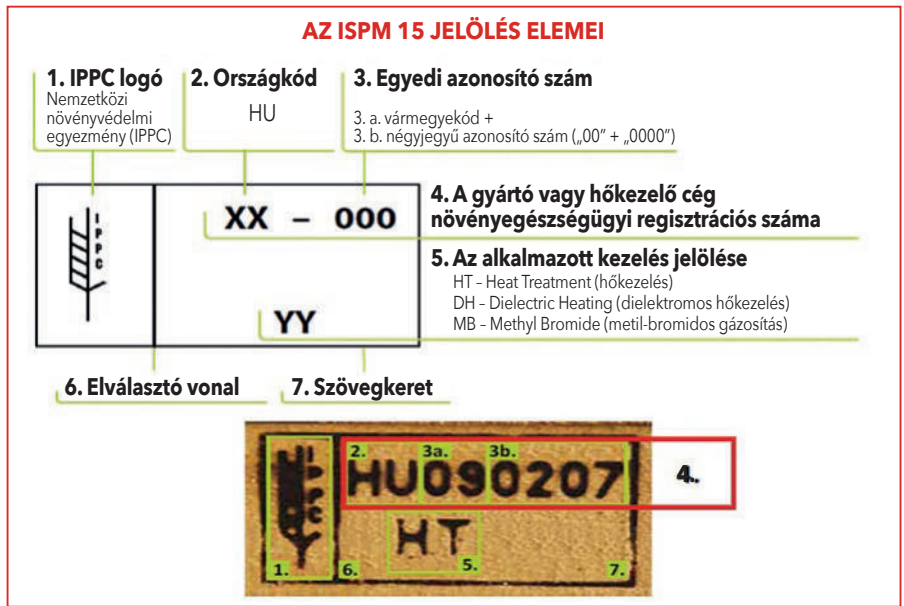
Az imágók mérete változó, kb. 8,5-14 mm hosszúak, a nőstények általában nagyobbak a hímeknél. Fémesek zöld színűek és orsó alakúak, hasonlítanak több, nálunk is honos *Agrilus*-fajra. A nappali órákban, a napsütötte helyeken aktívabbak. A tápnövény leveleit, leveleinek szélét szabálytalanul rágva táplálkoznak. A nőstény imágók a törzsek alsó harmadára rakják le petéiket, egyesével a kéregre, kéregrepedésekre. A lárvák hosszú, kígyózó, lassan szélesedő S alakú járatait barnás ürülék és rágcsalék tölti ki. A kifejlett lárvák a felszínhez közel bábozódnak, majd 3-4 milliméteres, D alakú kirepülési nyíláson hagyják el a törzset. A kirepülési nyílás alakja általában jellemző a díszbogarakra.

NEMZETKÖZI ÁRUFORGALOM

A kőrisrontó karcsúdíszbogarat az Európai Unió (EU) területén hivatalosan még nem azonosították, azonban jelenléte a közvetlen közelségben már igazolt. Oroszországban 2020-ban Szentpétervár térségében, mindössze 100 kilométerre az EU határától, délebbre pedig 2025-ben a belorusz határ közelében jelent meg. Ukrajnában több régióban, köztük Luhanszkbán, Harkivban és 2024-ben Kijevben is kimutatták. Kijev és a magyarországi záhonyi közúti határátkelő közötti távolság megközelítőleg 800 kilométer. A záhonyi határátkelőhely kulcsszerepet tölt be az Ukrajnából érkező áruk és faanyagok Európába léptetésében, különös tekintettel arra, hogy a 2022-ben kitört orosz-ukrán háború következtében átalakult áruforgalom, főként a vasúti és közúti szállítmányozás fokozott növényegészségügyi kockázatot jelent.

A károsító korai észlelését nagyon nehezíti, hogy a kezdeti tünetek könnyen összetéveszthetők az aszály vagy a kőrispusztító gomba miatti károsodással. A vizuális ellenőrzés önmagában ritkán elegendő, ezért a kockázatalapú felderítés során feromoncsapdák és csalogatófák alkalmazása is indokolt.

A felderítési módszerek közül az elmúlt időszakban tünetalapú vizsgálat – a kéreg felhólyagosodása, lárvajaratok és kirepülési nyílások felismerése – történt, valamint kockázatbecslés alapján a rovargyedek fogására alkalmas feromoncsapdákat helyeztek ki. A határhoz közel, a vasúti és közúti forgalom figyelembevételével, Eperjeske és Záhony térségében ellenőrzött forrásból származó *Fraxinus*-fajokat mint csalogatófákat ültettek. Ezek a Nemzeti Élelmiszerlánc-biz-

FOTÓ: SZESZ VÁRMEGYEI KORMÁNYHIVATAL

1. A fertőzés első tünete a lombzat idő előtti sárgulása és elvékonyodása
2. Az *Agrilus* lárvakártétele és imágója
3. Az imágó kártétele
4. Faanyagok mintavételezése, például fonálféreg jelenlétének kimutatására

közös fellépéssel fokozottan ellenőrzi a fa csomagolóanyagokat, különösen a raklapokat, ládákat és alátétfákat. A cél az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezetének 15. számú növényegészségügyi szabványában (FAO ISPM 15) foglalt előírások betartásának ellenőrzése és az idegenhonos karantén károsítók behurcolásának megelőzése. A Nébih honlapján számos tájékoztató anyag és közlemény elérhető az *Agrilus planipennis* kiemelt zárlati károsítóról és az ellenőrizetlen faanyagok ellenőrzésének fontosságáról.

A kőrisrontó karcsúdíszbogár jelentette növényegészségügyi kockázat nemzetközi szinten is kiemelt figyelmet kap. Az áprilisban Bécsben rendezendő, az európai erdők védelmével és a díszbogárfélék jelentette kockázatokkal foglalkozó szakmai konferencián (*Safeguarding Forests in Europe: Emerging Risks of Agrilus Wood Borers*) Magyarországról a Nébih Növényegészségügyi osztálya is képviselteti magát, tekintettel a károsító potenciális ökológiai és gazdasági jelentőségére. A nemzetközi szakmai fórum lehetőséget biztosít az információcserére, a jó gyakorlatok megosztására, valamint a regionális szintű növényegészségügyi védekezési stratégiák összehangolására.

Bodor-Zanker Angéla
növényorvos

FOKOZOTT ELLENŐRZÉS

A lakosság szerepe a korai észlelésben nem csupán a jogszabályi előírások miatt lényeges, hanem azért is, mert a gyors jelzés lehetővé teszi az azonnali növényegészségügyi beavatkozást. Emellett a Nébih és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) 2026 februárja és áprilisa között